

Födda fördömda?

Antalet romer som söker asyl i Sverige på senare år har ökat markant. Dessa ansökningar uppfattas regelmässigt av Migrationsverket som "uppenbart ogrundade" och leder till utvisning i så gott som samtliga fall. I detta läge finns anledning för oss i Sverige att på allvar ta del av vår egen romska historia i ljuset av den behandling av romer som idag sker i Europa. Kjell Wiklund beskriver här kyrkornas utmaning: uppdrag – ansvar – samverkan.

Juni 2012 i mellansvensk stad: Uniformerad polispatrull gör husrannsakan hos romsk fembarnsfamilj i "invandrartätt" bostadsområde. Bara barnen är hemma. Äldsta dottern, 11, chockas och ringer pappa som springer hem från ICA. Lägenheten genomsöks utan förklaringar. Hustrun kommer hem. Barnen gråter. Föräldrarna hänvisas att vänta i olika rum. Byrå-lådor och köksskåp undersöks. "Du har röda ögon" får mannen veta. Ny piketbil kommer och mannen tas till stationen för drogtest. "Vi har spädbarn och jag har varit uppe hela natten" säger uppskakad pappa, som får promenera hem efter negativt prov. Grannarna följer händelsen på balkongerna: romer, jaja. Orsaken till ingripandet: mannen är misstänkt för häleri av cyklar. Förundersökningen läggs ner. Misstanken saknar grund. Beslagtagna mobiler (även dotterns) är ännu inte återlämnade. Jag kontaktar polisen. "Skulle denna åtgärd kunna ske i ett område med infödda svenskar med hög levnadsstandard". Jag får inget svar på min fråga.

Juni 2010 utvisas i Stockholm romska gatumusikanter ur Sverige. Händelsen får internationell uppmärksamhet. Motiveringen är att de utövar tiggeri. Migrationsministern stödjer utvisningen med kommentaren: "Dessa personer (medborgare i EU, med rätt att röra sig fritt inom unionen) lever illegalt i landet. Tiggeri är förbjudet". Att tigga är dock inte olagligt. Även gatamusik är legal verksamhet i vårt land. Europarådet finner att Sverige brutit mot EU:s regelverk. Migrationsministern får läsa på.

15 av världens 20 miljoner romer bor idag i Europa. Omkring 50 000 le-

ver i Sverige, möjligen flera. De första romerna kom hit på 1500-talet. Deras historia är en berättelse om utanförskap och förtryck.

"Romer bemöts ännu idag med förakt"

Först 1965 fick romer rätt att gå i grundskola och rätt till fast boende. 1999 fick de officiell minoritetsstatus och året därpå blev språket, romani chib, ett av Sveriges fem officiella minoritetsspråk. Något hemland har romerna inte. Deras nation består av språket och kulturen. Den romska flaggan visar ett vagnshjul. Hjulet symboliserar den kärra eller husvagn, som burit romernas rörelse över världen. "Resandefolket" kallas de ibland. De är migranter, in- och utvandrare som rör sig över de gränser som andra folk och nationer ritar upp omkring sig. Vart de än kommer och var de än bor skapas en mörk berättelse av diskriminering, hot och hat: på modern svenska grövsta slag av mobbning. En kall vind av antiziganism, hat mot romer, drar över dagens Europa. Från Frankrike har romer deporterats till ett liv och ett boende under broar, i plåtskjul och på sopstationer. I "utanförskap" lever romer utanför skolgång, sjukvård, arbete.

I Sverige är vi inte undantagna. Vi utvisar idag romer till exempelvis Kosovo helt emot FN:s och Europarådets rekommendationer. Det många romer idag utsätts för är ingenting annat än ren rasism. Vi behöver nu få syn på hur våra egna attityder, fördomar och ibland rent hat växer i styrka. Romska gatumusikanter och en romsk fembarnspappa, svensk medborgare, kan berätta om detta.

"Romer bemöts ännu idag av för-

akt, i alla sektorer av vårt samhälle där de rör sig. Det är obegripligt", säger Maria Leissner. Hon var ordförande i "Delegationen för romska frågor" som 2010 slutförde sin utredning "Romers rätt – en strategi för romer i Sverige" (SOU 2010:55). Det är en skakande läsning. Den skildrar vårt lands svarta sida, okänd för de flesta av oss. "Romernas situation är mänskligt och ekonomiskt helt ohållbar" säger Leissner. Utredningen föreslog inrättande av en sanningskommission med uppdrag att beskriva de övergrepp som romer utsatts för i Sverige. Den togs emot av dåvarande fackministern Nyamko Sabuni, som gav Leissner sitt fulla medhåll och stöd. Regeringen planerar nu en strategi för att bryta romers utanförskap i Sverige. Vi börjar nu inse att vi själva, aktivt, har ställt romerna utanför vårt samhälle. Regeringens initiativ är välkommet efter 500 år av förtryck.

Antalet romer som söker asyl i Sverige på senare år har ökat markant. Dessa ansökningar uppfattas regelmässigt av Migrationsverket som "uppenbart ogrundade" och leder till utvisning i så gott som samtliga fall. I detta läge finns anledning för oss i Sverige att på allvar ta del av vår egen romska historia i ljuset av den behandling av romer som idag sker i Europa.

"... försvara människors rätt ... stå på de förtrycktas sida..."

Diakonens vigningslöften ger oss i Svenska kyrkan den dagliga utmaningen i våra sociala ambitioner. Dessa löften skapar ständigt i vallsituationer: Vems rätt måste försvaras, mot vad, hur? Vilka förtrycktas sida ska man stå på, mot vilket förtryck? I

utanförskapet tid ligger misströstan nära. Hur prioritera? Vi packar våra matkassar, tömmer våra fonder, övar vår biståndsfantasi. Bibelns berättelse om änkan och den faderlösa, om främlingen som söker oss, om flyktingbarnet Jesus, om hans ständiga iver att söka den sköra människan förser oss dag efter dag med utma-

manhang kan uppvisa och som måste erkännas. "Zigenare" är inte födda till änglar, lika lite som väl vi andra. Den som idag väljer att försvara romers rätt och ställa sig på deras sida kan riskera både att få sina bildäck skurna och hotas med döden. Diakoni kan vara farliga saker, i rasismens tid. Den kyrka som ser en kallelse i att bistå

och invandring. När välfärden hotas växer iver att måna om sitt eget.

Min egen tanke är att romerna, de sedan länge närvarande och de nu inkommande asylsökande, väcker sådana känslor till liv hos oss som måste tas på allvar, erkännas och ses som en utmaning, också inom vår kyrka. Sverigedemokraterna ger offentligt röst åt de känslor och tankar som ligger under ytan hos många bland oss idag.

"Flyktingengagemanget bärs, så vitt känt, knappast av organisationen kyrkan"

ning och uppmuntran att försvara människans rätt och ta ansvar för att ställa oss hos den förtryckta. Inte bara diakonen, eller prästen, utmanas av denna berättelse. Vigningslöftet talar också om att "uppmuntra och frigöra Guds folk till det som är gott". Präster är vi alla (1 Petr 2:5) och det diakonala uppdraget är inte bara en professionell funktion i den kyrkliga organisationen. Vår spirande insikt om hur rätten har förvägrats våra romer och hur förtrycket drabbat dem tillsammans med flyktingvägen av nutida romer kan ge vigningslöften och bibelord konkretion i vårt uppdrag som kyrka? Kanske Dietrich Bonhoeffers komprimering av kyrkans ärende i vår tid kan leda oss: "... så återstår oss detta enda: Att bedja och göra det rätta bland människorna" (*Motstånd och underkastelse*, 1945).

Ta inte ifrån mig mina fördomar!

Kring romerna, våra egna infödda och de utifrån kommande, odlar vi våra bilder och förförståelser – och fördomar. De snattar och stjälar som korpar. Lata är de. Till skolan kommer de inte. Hit kommer de för att äta gott och vila upp sig. Att försvara människors rätt och stå på de förtrycktas sida är inte helt enkelt. Ord kan ibland vara till för att dölja. Antiziganism är ett fint ord för undran, oro, motvilja, kanske hat. Incidenter ger bränsle åt motviljan mot romer. Också bland dem finns naturligtvis alla de negativa sidor som varje mänskligt sam-

flyktingen, kan nog idag i just den romska flyktingens uppgivna ögon ana den yttersta utsattheten. Innanför ögonlocken lagras århundraden av uppgivenhet. Gud, det kunde ju ha varit jag, tänker jag. Jesus, du vill ju att vi ska vara med dig där det är svårt att vara, tänker jag också.

Vem är kyrkan?

Svenska kyrkan får ofta uppskattning för sin kompetens att handskas med kriser och förluster. Att vara närvarande där livet gör oss illa är ett uppskattat drag hos kyrkans arbetare, anställda som frivilliga. En hög professionalitet präglar ofta kyrkan som organisation.

Högt i ranking står också kyrkans engagemang för flyktingar. Vem är här "kyrkan"? Flyktingengagemanget bärs, så vitt känt, knappast av organisationen kyrkan. Sällan vittnas om hur ett kyrkoråd samlar sig till protest mot en orättfärdig hantering av ett asylärende, som går tvärs emot allmänt rättsmedvetande och vedertagen människosyn. Däremot kan man få följande svar från en församling, som får frågan om hur man tänker sig kunna bistå en asylsökande romsk familj, som söker skydd: "Vi gör som vi brukar. Vi ringer alltid polisen". "Kyrkans" engagemang för flyktingar torde oftast sökas och finnas i eldsjälars, ofta frivilligas, hjärtan. Min egen erfarenhet i saken är att även deras glöd kan falna. Orken kan tryta, när både kyrkans styrelser och allmänheten alltmera ifrågasätter mångkultur

Kyrkan en medaktör i samhället

Vår diskussion kring kyrkans och diakonins roll som städgumma, samarbetspartner, samhällskritiker (eller kanske allt detta på en gång?) lär fortsätta och fördjupas, allteftersom samhällets skyddsnet tycks glesa ut. Det romska exemplet kanske kan ge material till en samarbetsmodell? Några tankar kring en sådan modell:

- Rädda flyktingar och asylsökande söker sig ofta till oss i de kristna samfundet, oavsett deras religion och trosuppfattning. Många romer är muslimer, aktiva eller på kulturell nivå. Vår hållning måste vara inbjudande. Sällan får man vara med om så äkta och konkreta samtal om tro som med romska flyktingar!

- Romers asylärenden behandlas numera av Migrationsverket mycket snabbt, ibland med vändande post. Låt oss läsa deras ärenden, noggrant. Åberopade asylskäl betecknas regelmässigt som "uppenbart ogrundade". Var nyfiken: en romsk kvinna berättar inte inför en manlig utredare om gruppvåldtäkter i åsynen av sina barn. Ibland kan vi åta oss rollen som rättsligt ombud i asylärenden. Man behöver inte vara utbildad jurist. Ta stöd hos t.ex. Rådgivningsbyrån för flyktingar och asylsökande i Stockholm.

- Bygg nätverk i civilsamhället. Det är inte svårt att hitta läkare och psykiatrer, språklärare, tandläkare och andra, som gärna arbetar gratis för sköra människor. Skapa aktiva relationer med Rädda Barnen, Röda Korset, kvinnojouren och andra på orten. Man måste vara flera som arbetar med slitna människor. Ensam är faktiskt inte stark. Utbrändheten lurar bakom hörnet.

• Definiera ett syfte för det som ett nätverk kan bidra med, t.ex.: "Att med relevanta kompetenser, utifrån gällande lagstiftning (och betr. Svenska kyrkan: kyrkoordningen), och med beaktande och stöd av sådana internationella konventioner, som Sverige har ratificerat, bidra till att handläggning och beslut i asylärenden kan ske med största möjliga rättssäkerhet" (Nätverket kring flykting- och asylfrågor i Nyköping).

• Upprätta goda relationer med kommunens olika sektorer (socialtjänsten, skolan, relevanta nämnder), sjukvården, polismyndigheten, arbetsförmedlingen och andra aktörer i offentligheten. Med öppenhet, tydlighet och allmän klokhet är detta fullt möjligt. I ett demokratiskt samhälle drivs vi normalt alla av någon sorts humanism, även då vi har olika professioner och roller.

• Sök samtalet med de krafter, som är invandringskritiska eller främlingsfientliga. "Ta debatten" brukar man säga. Gör det. Tveka inte. Mod krävs ibland. Jesus är förebilden.

• Öva en klok realism. Allt arbete med asylsökande, inte minst romska, liksom med alla former av "utanförskap" och slitna, uppgivna, hunsade, skräckslagna medmänniskor förutsätter ett visst mått av egen förtviv-

lan. Den måste hanteras. Sök god handledning och stöttning. Sådan kan finnas utan kostnad.

• Sök vägar in till arbetsledningen och styrelsen. Vi arbetar alltid i organisationens, församlingens periferi när vi rör oss hos t.ex. romerna. Informera, för samtal, fånga upp frågor, tveksamhet och motstånd och ta dem på allvar.

• Pröva en visionär och samtidigt realistisk hållning som en idéburen aktör i ett svårt samhällsarbete. Kritisk solidaritet kan utövas.

• Håll förbönen levande, alltid och överallt. Hur skulle världen se ut om det inte fanns envisa bedjare? Konkretisera gudstjänstens förbön, som annars tenderar till att ständigt omfatta allt och alla, överallt i hela världen.

Att se "hela" människan

Svenska kyrkan framträder efter relationsändringen 2000 alltmera som en idéburen organisation med bl.a. ambitioner inom det sociala fältet. Det tar tid för den nya självbilden att mogna fram. Denna artikel belyser den roll som agent i ett nätverksbaserat samhällsarbete, som kyrkan kan pröva och utveckla. Frågan om romerna, såväl de som redan är etablerade i vårt samhälle och nyanlända, är en utmaning för oss. I vårt sektoriserade samhälle möter romerna, som andra, en rad olika

aktörer inom det offentliga ansvars-tagandet, t.ex. utifrån skollagen och socialtjänstlagen. Var och en hanterar sin del och sitt perspektiv. Samarbetet mellan kommun och landsting är inte problemfritt. Att etablera samverkan mellan civilsamhälle och offentlighet tar sin tid. Tillit och förtroende måste erövas, makt- och revirfrågor bearbetas. Vem kan åta sig att skapa en arena för samarbete, åta sig rollen som koordinator och konsekvent arbeta utifrån på en genomarbetad människosyn? Min egen erfarenhet säger mig dels att en sådan roll är nödvändig, dels att Svenska kyrkan på lokal nivå skulle kunna åta sig denna uppgift, oftare och mera frimodigt än vad som nu sker. För den utsatta människans skull är det nödvändigt att någon träder fram och tar initiativ till samråd, överläggningar, arbetsfördelning och beslut. Alltför ofta härskar "nånannanismen" som ständigt riskerar att människor far illa. Svenska kyrkan arbetar utifrån det evangelium, där vi dagligen kan få inspiration av den helhetssyn på människan, som Jesus ständigt övar sina lärjungar att tillägna sig.

KJELL WIKLUND

Präst, frivilligarbetare, Nyköping

★ Även publicerad på hemsidan

Diakoniforskningsseminariet Ersta Sköndal högskola hösten 2012

6/9 Diskussion om konferensbidrag (papers) inför internationell diakonikonferens i Prag

27-29/9 Diakoniforskningskonferens i Prag!

17/10 Release Hamilton-boken, gäst: Sven Thidevall

8/11 Forskningsfrågor rörande Erstas arkiv. Margareta Damberg har arbetat med att föra över Erstas arkiv till Institutet för näringslivshistoria, där det nu finns. Hon berättar om vad det nya materialläget angående Ersta innebär, och kommer aktualisera några forskningsfrågor med Erstas arkiv som utgångspunkt. Vi inleder med en frivillig visning klockan 12.00 och därefter lunch i Erstas matsal.

29/11 Vi samtalar om Stig Lindes avhandling Församlingen i granskningssamhället (2010). Ola Segnestam Larsson inleder.

13/12 Om Ämbete och kyrkorätt med Tiit Pädäm, som skrivit avhandlingen Ordination of Deacons in the Churches of the Porvoo Communion. A Comparative Investigation in Ecclesiology (2011).

Alla samlingar på campus Ersta, Stigbergsgatan 30, kl. 13 - ca 16. Lokal meddelas i samband med varje seminarium.

Anmälan för information om material och lokal till mats-j.hansson@esh.se